

Wederzijdse samenwerking in strafzaken: de Overeenkomst van 29 mei 2000, het Protocol van 16 oktober 2001 en andere recente ontwikkelingen

Prof. Dr. Gert Vermeulen
Universiteit Gent

**‘Europese strafrechtelijke ontwikkelingen;
harmonisatie en perikelen’, Stichting Studiecentrum
Rechtspleging, Utrecht, 9 november 2001**

Wat er was, ...

Raad van Europa

Europees rechtshulpverdrag (ERV) van 1959

Aanvullend Protocol bij het ERV van 1978

Benelux

Benelux-verdrag inzake uitlevering en wederzijdse
rechtshulp (BUV) van 1962 -Hoofdstuk II

Bilaterale samenwerking

Bilaterale verdragen, gesloten ter aanvulling van het
ERV van 1959

wat er kwam ... (1)

Schengen

Schengen-Uitvoeringsovereenkomst (SUO) - Artt. 48-53

bedoeld ter aanvulling en vergemakkelijking van de toepassing van het ERV resp. hoofdstuk II BUV

Raad van Europa

Witwasovereenkomst van 1990

wat er kwam ... (2)

EU

Gemeenschappelijk Optreden 22 april 1996 inzake een kader voor de uitwisseling van verbindingsmagistraten ter verbetering van de justitiële samenwerking tussen de Lid-Staten van de EU

Gemeenschappelijk Optreden 29 juni 1998 tot oprichting van een Europees justitieel netwerk

Gemeenschappelijk Optreden 29 juni 1998 inzake goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken

Gemeenschappelijk Optreden 3 december 1998 inzake het witwassen van geld, de identificatie, opsporing, bevrozing, inbeslagneming en confiscatie van hulpmiddelen en van de opbrengsten van misdrijven

... en wat er komt (1)

Raad van Europa

Overeenkomst inzake cyber-criminaliteit

Ontwerp-Tweede Aanvullend Protocol bij ERV (PC-OC)

Verenigde Naties

Verdrag 15 december 2000 tegen transnationale georganiseerde misdaad

... en wat er komt (2)

EU (1)

Overeenkomst 18 december 1997 inzake wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douane-administraties (Napels II)

Overeenkomst 29 mei 2000 inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken

Kaderbesluit van 26 juni 2001 inzake het witwassen van geld, de identificatie, opsporing, bevrozing, inbeslagneming en confiscatie van hulpmiddelen en van opbrengsten van misdrijven

... en wat er komt (3)

EU (2)

Protocol 16 oktober 2001 bij Overeenkomst 29 mei 2000

Ontwerp-kaderbesluit inzake de uitvoering van beslissingen tot bevrozing van vermogensbestanddelen of bewijsstukken

Ontwerp-kaderbesluit inzake gemeenschappelijke onderzoeksteams

Ontwerp-besluit tot oprichting van Eurojust

Schengen-Uitvoeringsovereenkomst

uitbreiding toepassingsgebied (art. 49)

accijnzen, BTW en douane (art. 50)

rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming (art. 51)

rechtstreekse verzending van gerechtelijke stukken (art. 52)

rechtstreekse transmissie van verzoeken om rechtshulp (art. 53)

EU-Overeenkomst 29 mei 2000

Verhouding t.a.v.

SUO (Schengen/EU)

Ontwerp-Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV
(Raad van Europa)

Napels II-overeenkomst (EU)

Overzicht inhoud en beknopte evaluatie

Inhoud (1)

inachtneming van de formaliteiten, procedures en
uitvoeringstermijnen aangegeven door de
verzoekende Lid-Staat

teruggave

interceptie van (GSM en satelliet-)
telecommunicatie

gecontroleerde aflevering

infiltratie

Inhoud (2)

gemeenschappelijke onderzoeksteams

spontane informatie-uitwisseling

verzending van gerechtelijke stukken

horen via videoconferentie

tijdelijke overbrenging van gedetineerden

rechtstreekse verzending van verzoeken om rechtshulp

Inachtneming formaliteiten, procedures en uitvoeringstermijnen verzoekende Lid-Staat

inachtneming van

formaliteiten en procedures

uitvoeringstermijnen

informatieverplichting t.a.v. verzoekende Lid-Staat

indien het verzoek niet (geheel) in overeenstemming met de procedurele vereisten aangegeven door de verzoekende Lid-Staat kan worden uitgevoerd

indien te voorzien valt dat de aangegeven uitvoeringstermijn niet zal kunnen gehaald worden

Formaliteiten/procedures (1)

locus regit actum

ERV - art. 3

BUV - art. 24

locus regit actum + verplichting om tegemoet te komen aan de in het verzoek gespecificeerde procedures, voor zover deze niet in strijd zijn met het interne recht van de aangezochte staat

VN-Sluikhandelverdrag 1988 - art. 7.12 - ook art. 5.4, d)

Witwasovereenkomst 1990 - art. 9 - ook art. 12

Formaliteiten/procedures (2)

forum regit actum (1)

EU-overeenkomst

verplichting om de formaliteiten en procedures in acht te nemen die uitdrukkelijk door de verzoekende Lid-Staat zijn aangegeven, voor zover deze niet in strijd zijn met de fundamentele rechtsbeginselen van de aangezochte Lid-Staat

ratio

procedurele en onderzoekshandelingen waarom wordt gevraagd, moeten maximaal worden gezien als een extra-territoriale uitloper van het onderzoek of de procedure in *forum*-staat

internationale bewijscompatibiliteit is van groeiend belang, zeker in het licht van de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit

Formaliteiten/procedures (3)

forum regit actum (2)

van bijzonder belang wanneer om de aanwezigheid van de raadsman van de verdediging bij de uitvoering van verzoeken is verzocht

maar: breder (= algemeen) toepassingsveld (niet beperkt tot de uitvoering van rogatoire commissies)

niet toepasselijk inzake gecontroleerde aflevering, infiltratie en gemeenschappelijke onderzoeksteams

ook in ontwerp-Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV

Uitvoeringstermijnen (1)

EU-overeenkomst

verplichting om verzoeken zo snel mogelijk uit te voeren

verplichting om zo veel mogelijk rekening te houden met aangegeven uitvoeringstermijnen

verplichting voor de verzoekende Lid-Staat om te motiveren waarom een uitvoeringstermijn is aangegeven

Uitvoeringstermijnen (2)

G.O. inzake goede praktijken

verplichting LS om op het SG Raad verklaring neer te leggen van goede praktijken bij de uitvoering van verzoeken om rechtshulp, die o.m. een verplichting moet bevatten om - op vraag van de verzoekende LS (indien verzoek als dringend aangemerkt of indien noodzakelijk gezien de omstandigheden) - de ontvangst te bevestigen van alle verzoeken om bijstand en van schriftelijke vragen over uitvoering dergelijke verzoeken, *tenzij* er spoedig een inhoudelijk antwoord wordt gezonden

ontvangstbevestigingen moeten de naam van de autoriteit/persoon verantwoordelijk voor de uitvoering van het verzoek vermelden, mét de nodige coördinaten

modelformulieren: <http://ue.eu.int/ejn/index.htm>

Teruggave (1)

ERV (art. 6.2) - BUV (art. 29.2)

eigendom overgedragen in uitvoering van rogatoire commissies zal zo snel mogelijk door de verzoekende Lid-Staat worden terugggegeven, tenzij deze afstand doet van zijn recht op teruggave

Teruggave (2)

EU-overeenkomst

de aangezochte Lid-Staat mag afstand doen van teruggave van aan de verzoekende Lid-Staat overgedragen voorwerpen indien dit de teruggave van die voorwerpen aan de rechtmatige eigenaar kan ten goede komen (de rechten van derden te goeder trouw mogen niet worden aangetast)

op verzoek van de verzoekende lid-Staat, mag de aangezochte Lid-Staat ook voorwerpen die uit een misdrijf voortkomen ter beschikking van de verzoekende Lid-Staat stellen met het oog op teruggave ervan aan de rechtmatige eigenaar (= inbeslagneming en aansluitende overdracht van primaire illegale vermogensvoordelen met het oog op teruggave)

Interceptie van telecommunicatie (1)

geen expliciete, adequate rechtsbasis in ERV, BUV of SUO enkel

nieuwe, mobiele telecommunicatiesystemen (GSM, satelliet)

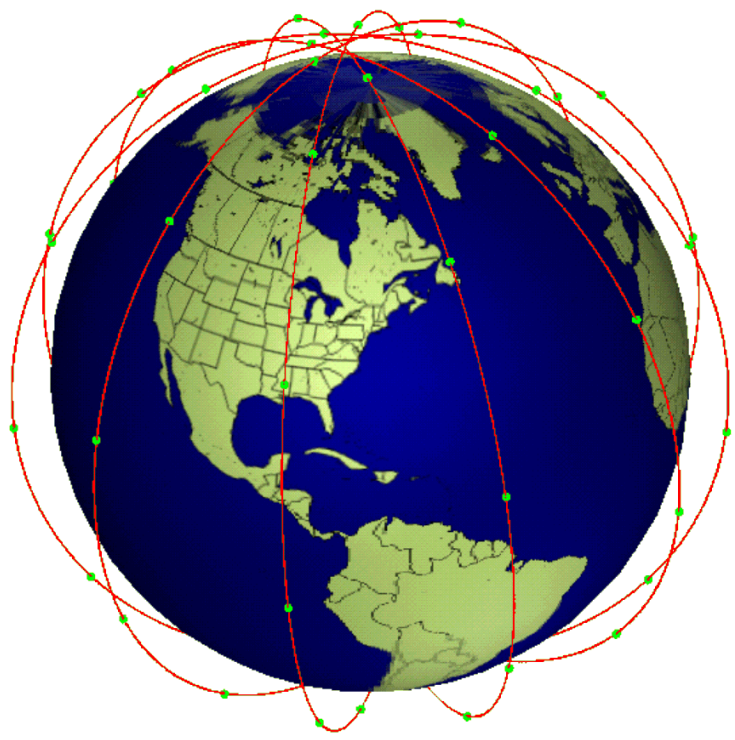
interceptie *in reële tijd*, met directe doorschakeling signaal naar bewakingspost wetshandhavingsdienst verzoekende LS

GSM: SIM = enige aanknopingspunt identificatie abonnee

S-PCS: Satellite Personal Communications System

LEO's/MEO's (versus GEO's)

netwerk van grondstations (gateways): terugkeer signaal in de normale aard-infrastructuur- één voor geheel Europa bestrijkt geschikte punt voor interceptie = staat ligging grondstation

Interceptie van telecommunicatie (2)

5 basisscenario's inzake interceptie + complicaties

wanneer, in de loop van een interceptie, het doelsubject zich naar een (andere) Lid-Staat begeeft, die noch de verzoekende, noch de intercepterende Lid-Staat is

discussie i.v.m. de noodzaak om die Lid-Staat in te lichten over de interceptie en om zijn toestemming te vragen, alsook i.v.m. het recht van die Lid-Staat om voorwaarden te stellen aan het gebruik van/het gebruik te verbieden van gegevens die voortvloeien uit de interceptie terwijl doelsubject zich op zijn grondgebied bevond

dienstenverstrekkersbenadering (één scenario +)

administratieve taps voor later gebruik in strafzaken
uitgezonderd (VK)

Gecontroleerde aflevering (1)

verplichting voor de Lid-Staten om ervoor te zorgen dat, op verzoek van een andere Lid-Staat, gecontroleerde leveringen op hun grondgebied mogelijk zijn

breder toepassingsgebied dan sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen (art. 11 Sluikhandelverdrag - art. 73 SUO)

in het kader van strafrechtelijke onderzoeken naar uitleverbare misdrijven (referentiepunt?)

beslissing om gecontroleerde levering toe te staan en bevoegdheid om op te treden en de operaties te leiden: komt toe aan/ligt bij de bevoegde autoriteiten van de aangezochte Lid-Staat

Gecontroleerde aflevering (2)

wetgeving en procedures van de aangezochte Lid-Staat
toepasselijk

Napels II-overeenkomst: vergelijkbare, zij het niet-identieke
bepalingen

ontwerp-Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV: voor
geld en goederen (geen mensen)

Infiltratie (1)

tot op heden

samenwerking op politieel niveau, in een juridisch vacum
gefaciliteerd door b.v. de International Working Group on
Undercover Policing (IWG)

13 Europese staten nemen deel aan de IWG-activiteiten
verderzetting van undercover-operaties op het grondgebied
van een andere Lid-Staat

wederzijdse terbeschikkingstelling van undercover-agenten
(de IWG heeft een bestand met de bijzondere bekwaamheden
van de undercover-agenten van de diensten die er deel van
uitmaken)

Infiltratie (2)

EU-overeenkomst

de Lid-Staten mogen elkaar bijstand verlenen met het oog op strafrechtelijk onderzoek dat wordt gedaan door functionarissen die onder een valse of fictieve identiteit opereren (infiltratie)

3 mogelijke scenario's (impliciet)

beslissing over het verzoek: genomen door de bevoegde autoriteiten van de aangezochte Lid-Staat, met inachtneming van diens nationale wetgeving en procedures

wetgeving en procedures toepasselijk van de Lid-Staat waar de operaties plaatsvinden (geen *forum regit actum*)

Infiltratie (3)

EU-overeenkomst (2)

duur/nadere voorwaarden/voorbereiding/toezicht/ veiligheid: worden tussen de betrokken Lid-Staten overeengekomen

Napels II-overeenkomst: afwijkende benadering: slechts 1 scenario (verderzetting van undercover-operaties op het grondgebied van de aangezochte Lid-Staat)

ontwerp-Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV: eveneens slechts 1 scenario (verderzetting van undercover-operaties op het grondgebied van de aangezochte staat)

Gemeenschappelijke onderzoeksteams (1)

samengesteld uit justitiële, politiële en/of douaneautoriteiten of zelfs uit ambtenaren van internationale organisaties (zoals b.v. Europol)

mogen worden opgezet voor specifiek doel/beperkte periode

indien moeilijke en veeleisende onderzoeken die internationale link hebben, vereist zijn

indien gecoördineerde actie tussen staten nodig is

geleid door een ambtenaar van de staat waar team opereert

gedetacheerde teamleden die op vreemd grondgebied opereren zijn gebonden door de lokale wet

Gemeenschappelijke onderzoeksteams (2)

gedetacheerde teamleden mogen niet alleen aanwezig zijn bij uitvoering onderzoekshandelingen, maar kunnen ook zelf toegelaten worden autonoom bepaalde onderzoekshandelingen (op vreemd grondgebied !!!) te verrichten

teamleden kunnen hun eigen autoriteiten vragen om in eigen land nodige onderzoekshandelingen te stellen, als zou het gaan om een interne zaak

informatie rechtmatig bekomen door gedetacheerde teamleden mag worden gebruikt in eigen land

ook in Naples II (anders)

Spontane informatie-uitwisseling (1)

acquis

1967 EG-douaneverdrag (Naples I) - artt. 8-9
(douanesamenwerking)

art. 46 SUO (politiesamenwerking; informatie van belang ter verlening van bijstand bij de bestrijding van (toekomstige) strafbare feiten of ter afwending van gevaar voor de openbare orde en veiligheid)

nieuw

Napels II-overeenkomst - artt. 15-18 (douane)
EU-overeenkomst

Spontane informatie-uitwisseling (2)

EU-overeenkomst

de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten kunnen binnen de perken van het nationale recht ook zonder een daartoe strekkend verzoek inlichtingen uitwisselen m.b.t. strafbare feiten of administratief beteelde inbreuken, waarvan de bestraffing of behandeling op het tijdstip waarop de informatie wordt verstrekt tot de bevoegdheid behoort van de autoriteit die de inlichtingen ontvangt

de verstrekkende autoriteit mag bindende voorwaarden verbinden aan het gebruik van die inlichtingen door de ontvangende autoriteit

Spontane informatie-uitwisseling (3)

EU-overeenkomst

o.m. bedoeld om de uitwisseling te vergemakkelijken van informatie die aan het licht is gekomen in de loop van een onderzoek, en dit zelfs vooraleer het onderzoek is gesloten, tenzij dit in strijd zou zijn met het interne recht

voordeel, vergeleken met de mogelijkheid tot denonciatie (art. 21 ERV - art. 42 BUV): spontane informatie-uitwisseling mag ook betrekking hebben op feiten waarvan de bestraffing, op het moment van de uitwisseling, niet tot de bevoegdheid behoort van de verstreckende Lid-Staat

Verzending van gerechtelijke stukken (1)

versterking/verfijning van het *acquis* van art. 52 SUO

princiepsverplichting (i.p.v. mogelijkheid) om gerechtelijke stukken bestemd voor personen die op het grondgebied van een andere Lid-Staat verblijven, rechtstreeks per post te versturen

beperkt aantal gevallen waarin stukken nog via de traditionele kanalen mogen worden gestuurd (= tussen de justitiële autoriteiten - art. 7 ERV)

Schengen-waARBorgen inzake vertaling van (de essentie van) gerechtelijke stukken verruimd tot stukken die via de traditionele kanalen worden verstuurd

Verzending van gerechtelijke stukken (2)

alle gerechtelijke stukken (ongeacht of ze rechtstreeks dan wel via de traditonele kanalen worden verzonden) moeten vergezeld gaan van een nota met de mededeling dat de geadresseerde bij de autoriteit waarvan het stuk uitgaat of bij andere autoriteiten in die Lid-Staat inlichtingen kan inwinnen over zijn of haar rechten en plichten met betrekking tot het stuk (b.v. wat betreft het bestaan van een verplichting tot verschijning)

artt. 8, 9 en 12 ERV en artt. 32, 34 en 35 BUV van overeenkomstige toepassing

Horen via video/-telefoonconferentie (1)

geen verschijningsplicht in bestaande multilaterale rechtshulpverdragen (behalve BUV)

horen via videoconferentie = alternatieve oplossing

o.m. van belang ter bescherming van kroongetuigen of medewerkers met het gerecht

combinatie van een gewoon rechtshulpverzoek en een directe uitoefening van rechtsmacht

aangezochte Lid-Staat: oproeping, technische realisatie, procedurele garanties, controle

verzoekende Lid-Staat: verhoor rechtstreeks afgenomen door of onder leiding van justitiële autoriteit verzoekende Lid-Staat

Horen via video/-telefoonconferentie (2)

getuigen en deskundigen (onderzoeks- en vonnisfase) - video: geen toestemming betrokkene vereist: telefoon: wel

verdachten: optioneel (enkel video) + *opting out*-mogelijkheid + toestemming noodzakelijk

nodige technische middelen mogen door de verzoekende Lid-Staat ter beschikking worden gesteld

gelding verschoningsrechten die betrokkene zouden toekomen naar recht aangezochte of verzoekende Lid-Staat

beschermingsmaatregelen mogelijk (b.v. stem- of beeldvervorming)

meineed/onrechtmatige weigering te getuigen moet kunnen worden bestraft overeenkomstig recht aangezochte Lid-Staat

Tijdelijke overbrenging gedetineerden

tijdelijke overbrenging naar de *verzoekende* Lid-Staat

art. 11 ERV - art. 33 BUV

tijdelijke overbrenging naar de *aangezochte* Lid-Staat

reeds voorzien in aantal bilaterale verdragen, gesloten ter aanvulling van het ERV, evenals in art. 25*bis* BUV

nu ook in EU-overeenkomst

in het kader van een onderzoek waarvoor de aanwezigheid van een op het grondgebied van de aangezochte Lid-Staat gedetineerde persoon vereist is (zoals i.g.v. confrontatie, reconstructie, plaatsherkenning)

mogelijkheid LS om instemming betrokkene te eisen

Rechtstreekse verzending verzoeken (1)

versterking van het *acquis* van art. 53 SUO

verplichting (i.p.v. mogelijkheid) om verzoeken om rechtshulp en spontane mededelingen rechtstreeks tussen de lokaal bevoegde justitiële autoriteiten te doen en te beantwoorden

rechtstreekse verzending mogelijk voor denonciaties i.v.m. eender welke misdrijven (niet enkel inbreuken op de rijtijdenwetgeving, zoals in art. 53.5 SUO)

rechtstreekse verzending ook mogelijk wanneer de bevoegde autoriteit een justitiële of centrale autoriteit is in de ene LS en een politie- of douane-autoriteit (i.g.v. gecontroleerde levering of infiltratie) of een bestuurlijke autoriteit (i.g.v. administratief betegelde misdrijven) in andere LS

Rechtstreekse verzending verzoeken (2)

Lid-Staten lidstaat mogen verklaren dat hun justitiële autoriteiten niet of normaliter niet bevoegd zijn om verzoeken die zij rechtstreeks hebben ontvangen, uit te voeren -bij afwezigheid van zulke verklaring: uitvoeringsautonomie voor de lokaal bevoegde justitiële autoriteiten

onverminderd de mogelijkheid *in bijzondere gevallen* van verzending/terugzending tussen de centrale autoriteiten of tussen een centrale autoriteit in de ene Lid-Staat en een lokaal bevoegde rechterlijke autoriteit in de andere

nog een beperkt aantal gevallen waar het verzoek *steeds* via de centrale autoriteiten moet worden gedaan (verzoeken tot tijdelijke overbrenging van gedetineerden, periodieke uitwisseling van gegevens uit de justitiële documentatie)

Protocol 16 oktober 2001 (1)

verzoeken om gegevens over bankrekeningen

natuurlijke en rechtspersonen

bezit, controle en volmachthouderschap

voor zover in bezit bank

zwaarwichtigheidscriteria (Geocrim, Europol, PIF)

facultatief: zelfde regime als huiszoeking/inbeslagneming

verzoeken om bijzonderheden over rekeningen en transacties

voor zover in bezit bank

facultatief: zelfde regime als huiszoeking/inbeslagneming

Protocol 16 oktober 2001 (2)

toezicht op bankverrichtingen ('tap')

vertrouwelijkheid

informatieplicht

aanvullende verzoeken

geen herhaling - ter plekke: RR

geen bankgeheimexceptie

fiscale delicten

versterking SUO en Protocol ERV 1978

politieke delicten

ingeperkt zoals in EU-Uitleveringsovereenkomst 1996

Andere recente ontwikkelingen

Kaderbesluit van 26 juni 2001 inzake het witwassen van geld, de identificatie, opsporing, bevrozing, inbeslagneming en confiscatie van hulpmiddelen en van opbrengsten van misdrijven

Ontwerp-kaderbesluit inzake de uitvoering van beslissingen tot bevrozing van vermogensbestanddelen of bewijsstukken

Ontwerp-kaderbesluit inzake gemeenschappelijke onderzoeksteams

Ontwerp-besluit tot oprichting van Eurojust

Vragen en discussie